

بسمه تعالی

سلامت در گستره‌ی اخلاق زیستی

سرمقاله

پیشرفت‌های چشم‌گیر و سریع علوم و فناوری اگرچه احساس وجد و حیرت در دید دانشمندان علوم مختلف و جوامع بشری را موجب گردیده، لیکن در نظر جمعی از دانشمندان علوم انسانی، رهبران مذهبی، فلاسفه و اخلاقیون موجب بروز نگرانی‌هایی در مورد ضرورت همراه نمودن ملاحظات اجتماعی، حقوقی و اخلاقی که بتواند متضمن سودمند بودن این پیشرفت‌ها برای بشریت باشد گردیده است.

حدود چهار دهه قبل، سرطان‌شناس معروف آمریکایی Van Rensseler Potter این نگرانی را در کتاب معروفش، *اخلاق زیستی پلی به آینده*، بدین شکل مطرح نمود که این پیشرفت‌های سریع سبب ایجاد شکاف بین فرهنگ‌ها، باورها و اخلاقیات جامعه می‌گردد. به منظور جلوگیری از یک چنین شکافی وی راه‌حلی را پیشنهاد نمود که موجب ایجاد دانشی میان رشته‌ای در میان علوم گردید و بدین ترتیب Bio-Ethics یا اخلاق زیستی پا به عرصه‌ی علوم گذارد. این علم تلاش دارد تا با ایجاد پلی که از یک طرف مرتبط با علوم و فناوری باشد و از طرف دیگر پایه‌هایی در ملاحظات فرهنگی و اخلاقی جوامع بشری داشته باشد پیشرفت‌های علمی را با رعایت ملاحظات اجتماعی و اخلاقی همراه نماید.

در گستره‌ی اخلاق زیستی مباحث اخلاق پزشکی هم‌چون: پیوند اعضا، رابطه‌ی پزشک و بیمار، تصمیم‌گیری در مراحل پایان عمر، روش‌های نوین باروری، به‌کارگیری تکنولوژی‌های نوین پزشکی و هم‌چنین مباحث زیست‌محیطی نظیر: گرم شدن کره‌ی زمین، آسیب‌های محیط زیست، ضرورت کنترل ترافیک و آلودگی هوا، مطرح می‌گردند. به‌طور خلاصه، رسالت این علم فراهم آوردن شرایطی است که در آن با ایجاد کنترل بر علوم و فناوری‌های نوین، راه پر پیچ و خم پیشرفت‌های علمی با راهنمایی اخلاقی طی شده و متضمن خدمت به بشریت باشد.

این حقیقت که علم و فناوری خنثی (Neutral) نبوده و بار فرهنگی و اجتماعی با خود به‌همراه دارد، اصلی است که اخلاق زیستی بر آن تأکید دارد و تلاش می‌نماید تا از رشد یک‌سویه و فاصله گرفتن علوم و فناوری از ملاحظات فرهنگی و اخلاقی بکاهد. این علم به‌دنبال این نیست که سدی بر سر راه علوم و فناوری ایجاد نماید، بلکه می‌خواهد با روشن کردن زوایای مختلف آن از عوارض ناشی از تحقیقات در زمینه‌ی فناوری‌های نوین و به‌کارگیری آن بکاهد.

این علم به‌دنبال آن است تا گوشزد نماید که هنوز بیماری، فقر، جنگ و خشونت در جهان باقی است و این‌ها همه پیشرفت‌های بشر در علوم و فناوری را زیر سؤال می‌برد و توجه دانشمندان را به این ناهمگونی‌ها و نیاز به همراهی اخلاق با پیشرفت‌های علمی را معطوف می‌نماید.

در کشور ما، پیشنازای گروه پزشکی در مواجهه با مباحث اخلاق پزشکی نظیر پیوند اعضا، مرگ مغزی، سقط جنین، به‌کارگیری روش‌های نوین باروری، تحقیقات بر روی سلول‌های بنیادی و ملاحظات اخلاقی در پژوهش‌های پزشکی موجب بالندگی بیش‌تر این مباحث در مقایسه با سایر مباحث اخلاق زیستی به‌خصوص مباحث مربوط به اخلاق زیست محیطی گردیده است.

مرکز تحقیقات اخلاق و تاریخ پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران با همکاری انجمن آسیایی اخلاق زیستی و یونسکو در اردیبهشت ماه امسال میزبان دهمین کنگره‌ی آسیایی اخلاق زیستی در تهران بود. در نشست‌های تخصصی این کنگره مباحثی چون پیوند اعضا، ریز فناوری نانو در پزشکی، ملاحظات اخلاقی در آغاز و پایان حیات، اخلاق در علوم و فناوری و محیط زیست، مطرح گردید. همچنین یک نشست ویژه به منظور طرح دیدگاه‌های اسلامی در مباحث فوق برگزار شد. برگزاری این کنگره در ایران فرصت مغتنمی بود تا محققان، دانشمندان و جامعه‌ی پزشکی با گفت‌وگو با اندیشمندانی که از ۲۵ کشور جهان در این اجلاس شرکت کرده بودند به تبادل تجارب خود بپردازند.

دکتر علیرضا باقری چیمه

متخصص اخلاق پزشکی

عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران